

КОНТЕКСТИ Й ТЕКСТИ ПРЯШІВЩИНИ*

В рамках ACTA FACULTATIS PHILOSOPHICAE UNIVERSITATIS PREŠOVIENSIS (AFPh UP 266/348) наприкінці 2009 року з'явилося окремою книгою вибране з наукової спадщини пряшівської дослідниці Любиці Баботи під назвою «Виб-

рані статті з української літератури. Література русинів-українців від XIX ст.» (Vybrané kapitoly z ukrajinskej literatúry. Literatúra Rusínov-Ukrajincov od 19. storočia. Prešov: FF PU, 2009).

Авторка монографії у вступі зауважує, що література Русинів-Українців виникла і до сьогодні посідає маргінальне місце в контексті дослідження українського (й словацького) літературного простору. Причому, ця література представляє

* Babotová L. Vybrané kapitoly z ukrajinskej literatúry. Literatúra Rusínov-Ukrajincov od 19. storočia. Prešov: FF PU, 2009.

цікавий феномен синкретизму східної й західної культури. Пряшівська дослідниця майже ціле життя присвятила вивченню цієї, як на наш погляд, зовсім не маргінальної літератури. Оскільки монографія призначена в першу чергу студентам україністики, а також тим, хто навчається за спорідненими програмами у Пряшівському університеті, Л.Бабота більше уваги присвятила тим постатям культурного життя, які мають безпосереднє відношення до Пряшівщини.

Зазначене спрямування видання (*перш за все, студентам україністики, словацькому культурному середовищу чи тим, які про літературу Пряшівщини знають не так уже й багато*) відбилося й на структурі монографії. Вона складається з двох розділів, перший з яких містить ґрунтовний огляд історії розвитку та сучасного стану літератури русинів-українців від XIX століття до сьогодення. В рамках оглядових статей дослідниця звертає увагу не лише на постаті мистецького життя, але й на розвиток літературознавчої думки та знайомить читачів з іменами та науковим доробком найвизначніших літературознавців цього регіону (І. Волощук, Є. Недзельський, М. Неврлий, О. Рудловчак, О. Зілінський, М. Мольнар, М. Роман, Ф. Ковач, Ю. Бача, Ю. Кундрат та інші).

Більш чітку уяву про будь-яке явище завжди можна розвинути, глянувши на ту саму проблематику з різних точок зору. Такими «іншими точками зору» в рецензованій монографії є окремі розвідки про жінок-письменниць, про розвиток дитячої літератури та тему Пряшівщини на сторінках часописів, редагованих Іваном Панькевичем. Саме ці підрозділи видання увиразнюють багатогранність і широкоспектральність літератури Пряшівщини, яка від своїх початків розвивалася у всіх «шухлядах» словесного мистецтва.

Увагу читачів Л.Бабота звертає й на цікаве явище в історії книгодрукування (60-ті рр. XX ст), коли в Чехословаччині з'явилися друком книги, про які в Радянській Україні було заборонено й думати (Д. Фальківський, В. Винниченко, Н. Королева тощо).

У розділі «Профілі» проаналізовано доробок тих митців, творчості яких дослідниця в рамках своїх наукових пошуків приділила найбільше уваги. Літературні портрети є результатом терпеливої й безцінної історіографічної та текстологічної роботи Л.Баботи, а в результаті – й аналізу їхньої творчої спадщини (Зореслав, Ірина Невицька, Миколая Божук, Володимир Бірчак та Діонізій Зубрицький).

Цінним внеском у фонд досліджень поетичної майстерні Зореслава є компарація його поезії з мотивами творів тих поетів, імена яких пов'язані зі словацьким рухом т. зв. «католицького модернізму». Порівняння образності творчості Зореслава та яскравих представників «католицького модернізму» Л.Бабота проводить на тлі вивчення розробки основних мотивів цього руху, науково обґрунтованих М.Баторовою у книзі «Білі плями в словаць-

кій літературі» (Братислава, 1991). Фокуси обох поетик (Зореслава й поетів католицького модернізму) дослідниця бачить в мотивах мовчання, тиші, дзвону, темноти й світла, дороги, жінки, землі, рідної хати. На ґрунті зазначених паралелей Л.Бабота будує своє бачення художнього обличчя Зореслава, показуючи на єдність духовного, інтимного й патріотичного начал в його характері, що випромінює зі щирості його покликання (а разом з тим, є і доказом щирості цього покликання). Отже, для дослідниці Зореслав н кожному вірші представляє себе як гармонійна особистість, для якої обов'язок служити Богу дорівнює обов'язку служити народу, бути чесним із самим собою, із своїм сумлінням.

Відтворений у монографії портрет Миколаї Божук заповнює ще одну прогалину в дослідженні закарпатоукраїнської поезії. Дослідниця вписує його в історичний контекст тогочасного суспільного й мистецького життя, цитує оціночні тексти відомих літературних критиків та істориків – А.Гартла, О.Бонкало, В.Бірчака, Є.Недзельського, Є.Пеленського та С.Добоша. Аналізуючи поетичний доробок Миколаї Божук, Л.Бабота звертає увагу на його народнопісенний характер та відповідні до нього мотиви (*родина, село, рідний край, природа, праця, самотність, любов, доля*) й символи (*зозуля, соловейко, голубка тощо*).

У черговому підрозділі циклу «Профілі» пряшівська дослідниця детально аналізує повість для дітей «Пригоди Матія Куколки», яку разом із Л.Лешканиною в 1994 році підготувала до друку (розшифрування рукописів, упорядкування та вступна стаття). Увагу дослідниці звертає передусім на дидактичне спрямування повісті та на засоби, що авторка використала задля цієї мети.

Любця Бабота у презентованій монографії подала широкоспектральний огляд літератури русинів-українців від XIX ст. до сьогодення, не залишаючи поза увагою ні літературу для дитячого читача, не оминаючи питання розвитку літературознавчої думки Пряшівщини. Увагу науковець звертає й на проблематику української еміграції та друкування творів тих письменників, творчість яких була в Радянському Союзі суворо заборонена. Значна кількість літературних портретів, розглянутих у монографії, є результатом джерельного дослідження Л.Баботи та подальшого текстологічного опрацювання. Перші відгуки на рецензоване видання свідчать про його виправданість та, крім іншого, про його велике значення в контексті літературознавчих досліджень національних літератур, що з'являються на теренах нинішньої Словацької республіки. Корисним і цікавим це видання стане не лише для студентів Пряшівського університету, але й для широкого кола тих читачів, що цікавляться закарпатоукраїнською літературою.

Валерія Юричкова,
кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри україністики
філософського факультету